

Nr 228.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av sockernäringen i riket m. m.; given Stockholms slott den 24 april 1953.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Sam. B. Norup.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen framlägges förslag till avtal mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. under tiden den 1 maj 1953—den 30 april 1954. Vidare föreslås, att rätten att till riket införa socker från och med den 1 februari 1954 liksom hittills skall förbehållas staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 april 1953.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Norup.

Sockernäringen i Sverige har under en följd av år åtnjutit statsmakternas stöd genom särskilda åtgärder vid sidan av tullskyddet. Från och med år 1932 har dessa åtgärder inneburit, att den inhemska sockerindustrien tillförsäkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser vid inköp av sockerbeter och försäljning av socker. Sedan år 1940 garanterar staten därjämte industrien täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att sockerindustrien är redovisningsskyldig för sina inkomster av sockertillverkningen. Sockerindustrien i landet har tidigare varit representerad av två bolag, Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. År 1936 uppgick Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag i Svenska sockerfabriksaktiebolaget. De nuvarande bestämmelserna, grundade å ett kontrakt mellan sistnämnda bolag och staten, har tillkommit i överensstämmelse med beslut av 1952 års riksdag (prop. nr 234; r. skr. nr 238) och gäller för tiden till och med den 30 april 1953.

De allmänna grunderna beträffande nu tillämpade åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande m. m.

Genom förordning den 23 maj 1952 (nr 256) har förordningen den 22 februari 1932 (nr 30) angående reglering av införseln av socker, vilken förordning trädde i kraft den 23 februari 1932 och enligt särskilda förordningar skulle gälla till och med den 31 maj 1952, givits förlängd giltighet för tiden till och med den 31 maj 1953. Enligt förordningen nr 30/1932 får socker (tulltaxenummer 119 och 120) icke till riket införas av annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Detta stadgande, sådant det lyder jämlikt förordningen nr 169/1950, har dock ej avseende å

transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager och under visst villkor provianteringsfrilager, egentlig gränstrafik samt viss tullfri införsel. Den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter införselrätt av vara, som avses i förordningen nr 30/1932, äger att lämna annan tillstånd till införsel därav. Vara, som på grund av bestämmelserna i denna förordning icke får införas, må, därest densamma icke är enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel att anse såsom olovligen införd, åter utföras under de villkor och i den ordning, som tullstadgan föreskriver.

Gällande kontrakt med Svenska sockerfabriksaktiebolaget överensstämmer med det förslag i ämnet, som fogats vid nyssnämnda proposition nr 234/1952. Beträffande innehållet i kontraktet torde jag få hänvisa till berörda förslag. Jag torde vidare här få erinra, att Kungl. Maj:t i brev till generaltullstyrelsen den 23 maj 1952 tillkännagivit, att Kungl. Maj:t å Svenska sockerfabriksaktiebolaget för tiden till och med den 30 april 1953 överlåtit rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120). Omförmälda brev har intagits i SFS (nr 255).

Sockerbetsodlingen och sockertillverkningen 1932—1952.

Såsom förut nämnts har statsmakterna för odlingsåren 1932—1952 lämnat sockerbetsodlingen särskilt stöd i den form, att den inhemska sockerindustrien tillerkänts ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker. Beträffande de grunder, efter vilka betopriset bestämts under åren 1932—1947, torde få hänvisas till propositionen nr 262/1948. För odlingen under ett vart av åren 1948 och 1949 utgjorde grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt 5 kronor 30 öre. Härjämte erhöll odlarna år 1949 inom vissa områden ett arealtilllägg. Tilllägg utgick vidare för odling å särskilt stenbunden mark. Nu nämnda tilllägg har utgått även under de följande åren. För 1950 års betodling höjdes grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt till 5 kronor 35 öre, varjämte infördes ett stimulanstillägg som gjordes beroende av den odlade totalarealen på så sätt, att grundpriset ökades med ett öre för varje helt 200-tal hektar, varmed odlingen överstigit 50 000 hektar. Grundpriset fick dock icke överstiga 5 kronor 55 öre, vilket pris uppnåddes vid en odling omfattande minst 54 000 hektar. Eftersom 1950 års odling omfattade 54 400 hektar, uppnåddes sagda maximala grundpris. Vad angår 1951 års betodling höjdes grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt till 6 kronor 25 öre. Härav ansågs 23 öre vara ett för året utgående stimulanstillägg, vilket förutsattes skola inräknas i jordbrukskalkylen. (Om odlingen kommit att understiga 50 000 hektar — vilket den icke gjorde — skulle enligt avtalet grundpriset ha minskats med sagda 23 öre.) För att främja en i förhållande till år 1950 vidgad odling av sockerbetor skulle ett ytterligare stimulanstillägg utgå, avsett att ligga utanför jord-

brukskalkylen, och beroende av den odlade arealen på så sätt, att grundpriset skulle ökas med ett öre för varje helt 200-tal hektar, varmed odlingen överstege 54 000 hektar. Enär sockerbetsarealen år 1951 utgjorde cirka 54 100 hektar, utgick icke något tillägg av nu avsett slag. Beträffande 1952 års betodling har grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt höjts från 6 kronor 25 öre till 7 kronor 35 öre. Härav har 30 öre ansetts som ett för året utgående stimulanstillägg, vilket inräknas i jordbrukskalkylen. I motsats till föregående år skulle däremot icke utgå något av odlingens omfattning beroende stimulanstillägg. Enligt en för året ny klausul skulle betodlarföreningen ha rätt att påyrka nya förhandlingar om grundpriset för den händelse socialstyrelsens levnadskostnadsindex skulle förändras så, att den i 1952 års avtal mellan Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen ingående indexklausulen trädde i tillämpning samt lantarbetarlönerna eller betackordet till följd därav höjdes ytterligare under år 1952.

Rörande betareal, betskörd och betpris m. m. torde såvitt avser kampanjåren 1936/37—1944/45 få hänvisas till propositionen nr 213/1950. För de senare åren må följande uppgifter lämnas.

Kampanjår	Betareal för hela riket	Skörderesultat			Betpris, öre per deciton		
		Betskörd, inköpt vikt		Sockershalt %	Grundpris för 16 % betor	Tillägg för sockershalt	Tillhoppa
		Hela riket ton	Deciton per hektar				
1945/46	54 586	1 814 414	332	17·51	465·00	43·88	¹ 508·88
1946/47	54 664	1 777 062	325	17·50	465·00	43·72	¹ 508·72
1947/48	48 203	1 493 143	310	17·80	500·00	56·25	¹ 556·25
1948/49	47 544	1 808 162	380	17·47	530·00	48·69	¹ 578·69
1949/50	49 287	1 770 050	359	17·69	530·00	55·98	¹ 585·98
1950/51	54 427	1 978 404	363	16·92	² 555·00	31·91	¹ 586·91
1951/52	54 080	1 732 241	320	18·01	³ 625·00	78·52	¹ 703·52
1952/53 (beräkn.)	53 852	1 597 092	297	16·41	⁴ 735·00	18·83	¹ 753·83

Beträffande tillverkningen i riket av råsocker och raffinad må i fråga om åren 1936/37—1944/45 likaledes hänvisas till propositionen nr 213/1950. Under åren därefter uppgick tillverkningen till de myckenheter, som redovisas i följande tablå.

¹ Därjämte har till betodlare som åren 1945—1952 tecknat kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller (t. o. m. 1949) Lidköpings råsockerfabrik utgått arealtillägg, som — utslaget på dessa odlares betskörd — utgjorde 8,33 öre per deciton för år 1945, 7,96 öre per deciton för år 1946, 8,85 öre per deciton för år 1947, 7,43 öre per deciton för år 1948, 7,08 öre per deciton för år 1949, 7,19 öre per deciton för år 1950, 9,09 öre per deciton för år 1951 och 9,43 öre per deciton för år 1952.

² Inklusivt stimulanstillägg av 20 öre. ³ Inklusivt stimulanstillägg av 23 öre. ⁴ Inklusivt stimulanstillägg av 30 öre.

Kampanjär	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1945/46	294 405	233 778
1946/47	289 130	248 244
1947/48	242 706	219 084
1948/49	291 136	254 265
1949/50	290 154	229 526
1950/51	¹ 310 989	252 082
1951/52 (def.)	² 292 910	252 379
1952/53 (beräkn.)	³ 242 319	198 000

Försäljningen av socker inom riket m. m.

Under tiden 1932—1939 gällde i avseende å sockerindustriens prissättning å socker i huvudsak följande bestämmelser. Sockerbolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skulle vara normerande för priskurantpriserna å övriga sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljdes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 bestämdes enligt samma grunder som dittills efter världsmarknaden, varvid dock skulle gälla, att lägre pris för sagda sockersort ej behövde tillämpas än ett visst bestämt pris, vilket på sätt framgår av följande tablå varierade under åren omedelbart före och efter krigsutbrottet.

Monopolåret	Fastställda minimipriset å K 5
$\frac{1}{3}$ 1936— $\frac{28}{2}$ 1937	} 31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{20}{11}$ 1936 } 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1937— $\frac{28}{2}$ 1938	
$\frac{1}{3}$ 1938— $\frac{29}{2}$ 1940	32 öre per kg

Med hänsyn till läget utomlands kunde detta system ej tillämpas på sockerproduktionen under monopolåret 1940/41. På sätt framgår av vad förut anförts har under denna tid och därefter ett sådant system tillämpats, att staten med viss inskränkning garanterat bolaget täckning för de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna mot att bolaget varit redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Det har förutsatts, att priserna skall av Kungl. Maj:t så avvägas, att den staten åvilande garantien principiellt och i stort sett infrias genom bolagets sockerförsäljningar, en princip som emellertid under vissa av krigs- och efterkrigsåren, i syfte att förebygga höjd prisnivå, icke ansetts böra följas.

Även beträffande de under tidigare år faktiskt tillämpade priserna å socker av de viktigaste märkena må hänvisas till propositionen nr 213/1950.

¹ Härav 304 102 ton ur svenska betor. ² Härav 285 249 ton ur svenska betor. ³ Härav 234 779 ton ur svenska betor.

Från och med mitten av år 1942 har berörda priser uppgått till de belopp, som angives i följande sammanställning.

Tidsperiod		Priskurantpriserna i öre per kg enligt sockerbolagets noteringar		
		Krossmelis	Bitsocker	Toppsocker
13/7	1942—1/1 1947	49	55	56
2/1	1947—6/5 1947	60	66	—
7/6	1947—17/5 1948	63	69	—
18/6	1948—7/6 1950	65·25	71·25	—
8/6	1950—9/2 1951	67·25	73·25	—
10/2	1951—16/3 1951	77·25	83·25	—
17/3	1951—30/4 1951	80·25	86·25	—
1/6	1951—8/7 1951	77·75	83·75	—
9/7	1951—16/3 1952	84·00	90·00	—
17/3	1952—	94·00	100·00	—

Det bör anmärkas, att sockerbolaget t. o. m. den 30 april 1951 tillämpat bruttoprissättning med 4 procent grossistrabatt. Härefter har bolaget övergått till nettoprissättning med 1 procent kassarabatt.

Granskningen av Svenska sockerfabriksaktiebolagets verksamhet m. m.

Sedan Kungl. Maj:t den 19 april 1940 i enlighet med riksdagens beslut godkänt det i propositionen nr 189/1940 L intagna kontraktet mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget, utfärdade Kungl. Maj:t den 10 maj 1940 (SFS nr 377) ny instruktion för statens sockernämnd att lända till efterrättelse från och med den 1 juni 1940. Enligt den nya ordningen skulle sockernämndens viktigaste uppgift vara att granska sockerbolagets verksamhet. Därtill kom vissa andra uppdrag såsom att utöva upplysningsverksamhet beträffande arbetslöner m. m. ävensom, enligt särskild författning, att fördela statsanslag och statslån till enskilda järnvägar för utförande av lastningsanordningar för sockerbetor. Nämnden har slutligen på särskilt uppdrag ägt att utöva tillsynen över den av bolaget på statens uppdrag bedrivna sockerimporten. Nämndens uppgifter har från och med den 1 juli 1950 överförts till statens jordbruksnämnd (prop. nr 161/1950; r. skr. nr 248).

Med skrivelse den 1 april 1953 har statens jordbruksnämnd överlämnat en redogörelse för sockerbolagets verksamhet avseende avtalsåret 1951/52. Redogörelsen har upprättats av *revisorn A. Ljunggren*, sockernämndens expert i industriell bokföring och organisation, vilken jämte numera avlidne landshövdingen C. Mannerfelt på sin tid erhållit jordbruksnämndens uppdrag att biträda denna med granskningen av sockerbolagets verksamhet. Därefter har den 21 april 1953 från nämnden inkommit en promemoria rö-

rande vissa av bolaget framställda erinringar mot nämnda skrivelse. I det följande har hänsyn tagits till vad i promemorian anförts.

Beträffande det närmare innehållet av redogörelsen, vilken uppställts på liknande sätt som sockernämndens tidigare verksamhetsberättelser, torde jag få hänvisa till densamma. Här torde blott få beröras vad Ljunggren anført rörande det ekonomiska mellanhavandet mellan staten och sockerbolaget.

Av redogörelsen framgår, att sockerbolagets bokslut för räkenskapsåret 1951/52 utvisar en ökning av statsregleringens inbalanserade fordran å sockerbolaget från cirka 8 131 000 kronor till cirka 12 425 000 kronor. Det under året å sockerrörelsen uppkomna överskottet utgör cirka 24 991 000 kronor. Gentemot närmast föregående år redovisas en resultatförbättring å cirka 16 776 000 kronor. Förbättringen har huvudsakligen föranletts av den i mars 1952 företagna prishöjningen å socker och sirap, vilken medfört ökad lageruppskrivning, samt ökade intäkter å försäljningen av socker och sirap. Nämnda intäktsökningar har likväl i viss mån motvägts av den vid statsförhandlingarna företagna jämkningen av den låsta posten i 1951/52 års statsavtal. Slutligen har intäktsökningen även nedbringats genom stegringen av de icke låsta kostnaderna, innefattande jämväl de ytterligare kostnadsökningar, vilka på grund av den fortsatta prisstegringen erfordrats för att jämlikt statsavtalet anpassa rekonstruktionsfonderna till de ökade dagspriserna. Ljunggren framhåller emellertid att det å statsregleringens konto redovisade bokslutsresultatet av den inhemska sockerrörelsen, liksom alla tidigare år under statsregleringsperioden, icke ger ett fullgiltigt uttryck för mellanhavandet mellan staten och bolaget. Detta beror bland annat på att vissa kostnadsposter kommer att påverkas av utredningar, vilka vid bokslutstillfället ej kunnat slutföras, eller på att bokslutet baserats på siffror, som först vid senare tidpunkt kan definitivt fastställas. Kontot kommer därför att i innevarande års räkenskaper i viss mån korrigeras genom tillkommande eller avgående poster, hänförande sig till ett tidigare års verksamhet.

Beträffande det ekonomiska resultatet av sockerrörelsen under nu löpande verksamhetsår erinrar Ljunggren om att detta år utgår först den 30 april 1953, varför definitiva siffror ej föreligger. Då betkampanjen är avslutad och dess resultat i stort sett kända, torde dock, framhåller Ljunggren, under förutsättning av oförändrade priser och i övrigt lika förhållanden, förhandsuttalanden med viss grad av sannolikhet kunna göras rörande sockerrörelsen i dess helhet och dess ekonomiska slutresultat. Härom anför Ljunggren följande.

Sockerbolaget har i en kalkyl i november 1952 beräknat, att vid då gällande priser å socker, sirap och melass ett överskott skulle föreligga å den svenska sockerrörelsen vid räkenskapsårets slut å cirka 5 345 000 kronor. Härvid hade bland annat beräknats, att den låsta kostnadsersättningen genom indexbindningen av emballage med flera kostnadsposter komme att nedgå från 40,45 till 38,97 öre per kilogram råsocker ävensom att på grund av prisnedgången å bränsle och emballage betydande återvinningar skulle

ske från rekonstruktionsfonderna för dessa varor. I en senare i mars 1953 — alltså efter betkampanjens avslutande — avlämnad kalkyl, i vilken likväl december—januarikampanjens siffror såsom ännu ej fullt kända icke inräknats, har det tidigare beräknade överskottet förvandlats i ett underskott å 2 279 000 kronor. En differens mellan de båda kalkylerna föreligger sålunda å 7 624 000 kronor, föranledd av efter novemberkalkylens upprättande inträffade kostnadsökningar och intäktsminskningar. Kostnadsökningen kan närmast hänföras till ökade kostnader för svenska och danska betor samt till den starkt försvårade betkampanjen med dess försämrade betmaterial och oregelbundna bettillförsel, vilket föranledde, att brukens kapacitet ej kunde fullt utnyttjas, varigenom bland annat bränslekostnaderna fördyrades med cirka 2 234 000 kronor. I november inräknades vidare i kalkylen på grund av prisnedgången å trä och papper en återvinning från rekonstruktionsfonderna för emballage å 1 640 000 kronor, vilken återvinning likväl senare ansetts oviss och därför bortfallit. Å andra sidan har kostnadsökningen nedbringats genom att den låsta kostnadsersättningen på grund av prisnedgången på indexreglerade förnödenheter blivit för högt beräknad med 1 292 000 kronor. Intäktsminskningen gentemot novemberkalkylen åter har huvudsakligen föranletts av minskade sockerförsäljningar med 3 923 000 kronor, av från 95,00 till 94,80 procent minskat raffinadutbyte med 411 000 kronor samt av minskat överskott å sirapstillverkningen med 355 000 kronor. Totalt utgör kostnadsökningarna med avdrag för smärre minskningar 2 879 000 kronor och intäktsminskningarna med avdrag för smärre öknings 4 745 000 kronor. Sålunda uppgår resultatförsämringen å den svenska sockerrörelsen gentemot novemberkalkylen till 7 624 000 kronor. Beträffande den utländska sockerrörelsen förelåg enligt novemberkalkylen ett underskott å 888 000 kronor, medan marskalkylen redovisar ett överskott å 2 401 000 kronor. Resultatförbättringen utgör sålunda 3 289 000 kronor, vilken huvudsakligen föranletts av lägre inköpspris och kostnader än beräknat för utländskt socker, 2 817 000 kronor, vidare av merintäkt av sockerförsäljningen, 818 000 kronor, och av minskad undervikt, 158 000 kronor. Dessa intäktsökningar har å andra sidan minskat genom att utgående lagervärdet nedgått med 545 000 kronor. Så långt nu kan bedömas samt under förutsättning av oförändrade sockerpriser och i övrigt lika förhållanden skulle sålunda å statsregleringens konto i 1952/53 års bokslut ett underskott redovisas å den svenska sockerrörelsen med 2 279 000 kronor, medan å den utländska rörelsen ett överskott skulle föreligga å 2 401 000 kronor. Utgående balansen å kontot skulle, sedan hänsyn tagits till övriga kontot berörande kostnader och intäkter, komma att redovisa en statsregleringens fordran å bolaget av 11 930 000 kronor. Hänsyn har härvid som nämnts icke tagits till den i december—januari 1953 igångsatta andra betkampanjen, för vilken siffror ännu ej föreligger. Denna genomfördes under sällsynt ogynnsamma förhållanden och med per kilogram råsocker räknat betydande kostnader. Då emellertid den avverkade betkvantiteten (cirka 31 000 ton) var förhållandevis ringa, torde de anförda bokslutsiffrorna ej röna någon större påverkan härav.

Statens jordbruksnämnd har lämnat Ljunggrens redogörelse utan erinran.

Anordningar för lastning och lossning av sockerbeter.

I syfte att underlätta järnvägstransporter av sockerbeter har sedan år 1940 särskilda åtgärder vidtagits genom att vid olika järnvägsstationer inom bettdistriktet byggts arbetsbesparande anordningar för lastning och lossning av betor. För ändamålet har anvisats *dels* till Bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter tillhopa 1 250 000 kronor, *dels* till Anordningar för lastning och lossning av sockerbeter vid statens järnvägar sammanlagt 4 515 000 kronor, *dels ock* till Lån till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter 400 000 kronor. Från statens järnvägars dispositionsanslag har dessutom ställts till förfogande 3 341 700 kronor för dylika anordningar vid statens järnvägar. Kungl. Maj:t har den 21 juni 1940 utfärdat kungörelse (nr 547) angående bidrag och lån av statsmedel till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter, vilken kungörelse ändrats genom kungörelsen nr 199/1943.

I skrift den 28 augusti 1952 har *Sveriges betodlares centralförening* anhållit, att erforderligt belopp måtte ställas till förfogande för järnvägsstyrelsen för bestridande av kostnaderna för en mekanisk betlastningsanordning vid statens järnvägars station i Söndrum å linjen Halmstad—Falkenberg. Föreningen anser anordningen vara en oundgänglig förutsättning för sockerbetsodlingens bedrivande inom ifrågavarande odlingsområde. Enligt av föreningen inhämtade uppgifter från statens järnvägars distriktskontor har kostnaderna beräknats till 50 000 kronor enligt följande sammanställning.

Järnvägsspår omkring 75 m. långt rymmande cirka 6 järnvägs- vagnar	20 000
Betlastningsaggregat (begagnad disp. app.)	5 000
5-tons bockkran för tippning av landsvägsfordon	5 000
Montage och betonggrund	10 000
El.-montage och kablar	5 000
Hårdgörning av tillfartsvägar och spel för flyttning av järnvägs- vagnar	5 000
	50 000

Centralföreningen anför, att visst spårutrymme för lastningsapparatens utnyttjande redan lär finnas. Detta utrymme tages emellertid enligt uppgift i anspråk av flygvapnet för oljelossning. Till följd härav har spår förlängning ansetts nödvändig och intagits i kalkylen. För den händelse oljelossningen kan inställas eller förflyttas till annan järnvägsstation de dagar betlastning äger rum, enligt beräkning 2 å 3 dagar i veckan under oktober och november månader, synes spårutläggningen kunna minskas och härför beräknad kostnad reduceras.

Över centralföreningens skrivelse har remissutlåtanden avgivits av järnvägsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens handels- och industrikommission samt statens jordbruksnämnd.

Järnvägsstyrelsen anser sig icke kunna tillstyrka centralföreningens framställning. Styrelsen erinrar om att styrelsen i sina utlåtanden över tidigare års framställningar om belastningsanordningar framhållit, att det icke kan anses vara ur driftsekonomisk synpunkt motiverat, att statens järnvägar skall engagera sig i anläggningen av särskilda lastningsanordningar för betransporter, vilkas lönsamhet för statens järnvägar enligt verkställd utredning ej är tillfredsställande. Vad gäller den nu aktuella utlastningsplatsen har bettrafiken hittills icke varit av större omfattning. Under treårsperioden 1949—1951 utlastades sålunda endast omkring 1 060 ton betor i medeltal per år. Med hänsyn till att en mekanisk belastningsanordning här kräver utläggning av ett särskilt spår, beräknas kostnaderna för de föreslagna åtgärderna till så högt belopp som 50 000 kronor, trots att en begagnad elevator förutsatts kunna disponeras. Enligt styrelsens mening står denna kostnad icke i rimlig proportion till belastningens omfattning vid platsen. I sammanhanget torde jämväl böra nämnas, att förslag till sådan omläggning av järnvägslinjen diskuterats, att Söndrums station skulle bortfalla. Därest statsmakterna likväl skulle finna nödvändigt att besluta om belastningsanordning vid ifrågavarande plats, förutsätter styrelsen dels att anläggningskostnaderna icke till någon del skall belasta statens järnvägars driftsräkning och kapitalkonto, dels att statens järnvägar skall erhålla full gottgörelse för med lastningsanordningen förenade drifts- och underhållskostnader.

Arbetsmarknadsstyrelsen ifrågasätter nödvändigheten av att ytterligare lastningsanordningar utföres med hänsyn till att transporten av sockerbetor numera i allt större utsträckning sker medelst lastbil eller traktor direkt till sockerbruken utan anlitan av järnväg. Styrelsen framhåller emellertid att, därest ifrågavarande anläggning på grund av det betydande avståndet till närmaste sockerbruk ändock anses böra komma till utförande, styrelsen ur de synpunkter styrelsen har att beakta, intet har att invända häremot.

Statens handels- och industrikommission anför, att de kostnader, som angivits i förslaget, icke är av den storleksordning, att det för kommissionens del kan föreligga någon anledning till erinran mot förslaget vare sig ur importsynpunkt eller i övrigt.

Statens jordbruksnämnd avstyrker centralföreningens framställning. Nämnden åberopar därvid ett från Svenska sockerfabriksaktiebolaget infordrat yttrande, vari bolaget påpekat att invägningen under kampanjen 1952 uppgick till endast 1 005 ton orena betor i Söndrum samt till 249 ton orena betor i Gullbrandstorp. Vid normal smutsprocent skulle dessa båda kvantiteter icke uppgå till mer än cirka 1 000 ton orena betor. Även om betarealen skulle öka något i trakten av Söndrums station, torde kvantiteten icke komma att överstiga 1 500 ton orena betor, vilken kvantitet enligt bolagets uppfattning är för liten för att motivera uppförandet av en belastningsapparat.

Förslag till avtal med Svenska sockerfabriksaktiebolaget m. m.

Statens jordbruksnämnd har under februari och mars 1953 haft överläggningar med styrelsen för Sveriges betodlares centralförening och representanter för Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande villkoren för 1953 års betodling och sockerproduktion. Vid överläggningarna har statens priskontrollnämnd varit representerad. Därjämte har vid överläggningarna med centralföreningen representanter för jordbrukets förhandlingsdelegation varit närvarande.

I sin skrivelse den 1 april 1953 har jordbruksnämnden redogjort för nyssnämnda överläggningar. Skrivelsen innehåller jämväl förslag till villkor för 1953 års betodling och till överenskommelse mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget. Av nämndens redogörelse framgår vidare, att förslagen antagits av centralföreningens stämma och bolaget. Stämman har i samband därmed uttalat, att betodlarna anser, att i betpriset icke ingår något stimulanstillägg. Nämnden har för egen del förklarat sig biträda förslaget.

Vad först angår överläggningarna med Sveriges betodlares centralförening redogör jordbruksnämnden till en början för två produktionskostnads kalkyler, som uppgjorts den ena inom nämnden och den andra av centralföreningen för att belysa den kostnadsändring för sockerbetsodlingen, som kan beräknas för år 1953 i jämförelse med fjolåret. Vidare redovisas vissa synpunkter och förslag, som framförts under överläggningarna.

I anslutning till vad som förekommit vid förhandlingarna har nämnden framlagt följande förslag till villkor för 1953 års betodling.

1. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 7 kronor 35 öre. Härav är 30 öre att anse såsom ett för året i anledning av det dåliga skörderesultatet 1952 utgående stimulansbelopp, vilket förutsatts skola inräknas i jordbrukskalkylen.

2. Prisbestämmelserna å sockerbetor behålles i övrigt oförändrade från år 1952.

3. Den i betodlingskontraktet intagna tabellen för fraktkostnadsberäkning vid järnvägstransport skall ha följande lydelse.

Fraktkostnader för 100 kg sockerbetor	Betodlarnas andel
42 eller 44 öre	10 öre
46 öre	11 »
48 » och däröver	12 »

4. I fråga om betmassa skall följande regler rörande utjämning av fraktkostnader vid järnvägstransport tillämpas.

En var odlare svarar för betmassefrakten t. o. m. 20 km, d. v. s. för en fraktkostnad av högst 42 öre per 100 kilogram massa. På längre avstånd betalar odlarna 42 öre per 100 kilogram massa, medan överskjutande fraktkostnad belastar statsregleringen.

5. Beträffande frågan om rätt för odlare att i särskilda fall plöja upp besätt betfält antecknas, att centralföreningen och sockerbolaget överenskommit om samråd för påskyndande av avgörandet av sådana frågor.

6. Här ej särskilt nämnda bestämmelser i gällande betodlingskontrakt behålles jämväl för 1953 under iakttagande tillika av vad som överenskommits vid direkta förhandlingar mellan centralföreningen och sockerbolaget.

7. Beträffande statsbidrag till läger, kockahushåll, reseersättning för betodlare och vissa daghem skall de under 1952 härom gällande reglerna kvarstå under 1953. Sockerbolaget skall ersätta vad arbetsmarknadsstyrelsen utger under 1953 för ändamålet. Ersättningen ingår under de av staten garanterade kostnaderna.

8. Beträffande melasstilldelningen år 1953 erhåller betodlare ett fat om cirka 250 kilogram för varje påbörjat hektar till ett pris av 3 öre per kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och 4 öre per kilogram beträffande därefter uttagen kvantitet. Därjämte äger odlare erhålla ett halvt fat för varje påbörjat hektar till ett pris av 14 öre per kilogram.

9. Beträffande arbetskraftsfrågan i övrigt åberopas vad härom meddelats vid årets förhandlingar.

10. Beträffande ersättning till centralföreningen för dess utbetalningar och kostnader för bidrag till vissa odlare för arbetssvårigheter på grund av stenförekomst skall vad härom för 1952 gällt även tillämpas för 1953.

11. Beträffande villkor för odling och leverans av i Västergötland odlade betor förutsattes att vad förra året härom blivit överenskommet i tillämpliga delar skall gälla även för 1953 under iakttagande tillika, att priset på legotorkad betfor rabatteras med 1 öre per kilogram år 1953 samt att odlarnas fraktandel vid transport av betor skall vara i nivå med de fraktandelar, som vid ett transportavstånd upp till 50 kilometer belastar odlarna i Östergötland.

12. Det antecknas beträffande frakter för betor, där transporten genom sockerbolagets försorg sker per bil, att sockerbolaget förklarar sig vilja såsom hittills söka att på ett för odlarna ekonomiskt sätt ordna dessa transporter ävensom tillse att, därest dessa fraktkostnader skulle öka, odlares procentuella andel av kostnaden ej skall bli högre än under 1952.

Jordbruksnämnden redogör härefter för överläggningarna med sockerbolaget. Till överläggningarna hade från bolaget inforrats siffermaterial, vilket efter granskning legat till grund för dessa. Beträffande innebörden av bolagets kalkyler för verksamhetsåret 1953/54 i vad dessa avser den låsta posten hänvisar nämnden till den på sid. 13 intagna sammanställningen, i vilken till jämförelse även intagits vissa uppgifter, som avser motsvarande kostnadsposter innevarande och närmast föregående år. Sammanställningen upptar för år 1953/54 dels bolagets ursprungliga kalkyl, baserad på en råsockertillverkning av 216 000 ton, dels av bolaget efter hand framräknade kalkyler, vilka utgår från en råsockerkvantitet av respektive 230 000, 240 000 och 250 000 ton. Kalkylerna är grundade på de priser, som gällde i december 1952.

Av jordbruksnämndens redogörelse framgår, att vid förhandlingarna slutligen uppnåtts enighet om att multipeln skall beräknas på basis av en råsockerkvantitet om 250 000 ton, vilket är 40 000 ton mindre än föregående år. Hälften av multipeln skall vara fix och hälften rörlig. Angående gången av förhandlingarna rörande multipeln anför nämnden i huvudsak följande.

Sammanställning av låsta kostnader (1 000-tal kronor).

Kostnadsslag	Enligt sockerbolagets bokslut för 1951/52 293 410 ton råsocker	Enligt sockerbolagets kalkyler februari 1953				
		För 1952/53 239 200 ton råsocker	För 1953/54 grundad på priserna i december 1952			
			216 000 ton råsocker	230 000 ton råsocker	240 000 ton råsocker	250 000 ton råsocker
Underhåll	13 744	8 379	8 550	8 550	8 550	8 550
Avskrivningar	5 913	6 255	6 889	6 889	6 889	6 889
Meravskr. ber. på återansk. värdet	9 525	13 941	13 894	10 421	10 421	10 421
Skatter	454	486	6 100	4 400	4 400	4 400
Omkostnader (fri disposition).....	300	300	300	300	300	300
Personalkostnader (avlöningar m. m.).....	30 972	31 124	31 501	32 081	32 460	32 835
Vågpersonalavlöningar...	1 031	936	855	910	950	989
Pensioner	1 537	5 016	5 651	5 651	5 651	5 651
Försäkringar	686	677	701	713	724	734
Betfrö	3 428	3 644	4 231	4 258	4 443	4 629
Kalksten.....	2 473	1 839	1 571	1 685	1 757	1 831
Kalkstensfrakter.....	366	368	314	336	351	365
Förbrukningsmaterial för drift	1 667	1 594	1 388	1 479	1 544	1 610
Betfrakter	4 643	5 096	4 699	5 041	5 252	5 464
Råsockerfrakter	3 572	2 609	2 808	3 012	3 162	3 307
Omkostnader	2 667	3 167	3 028	3 028	3 028	3 028
Emballage	—	10 106	10 711	10 852	10 953	11 055
Raffinadfrakter	—	3 767	3 803	3 803	3 803	3 803
Regleringskonto	83	162	—	—	—	—
Kapitalränta	65	(-4 284)	5 700	4 100	4 100	4 100
Summa	83 126	99 466	112 694	107 509	108 738	109 961
Belopp i öre per kilogram råsocker	(28·88)	41·58	52·17	46·74	45·31	43·98
<i>Förslag till lösning:</i>						
Bränsle.....	—	—	11 968	12 656	13 143	13 636
Summa	—	—	124 662	120 165	121 881	123 597
Totalt belopp i öre per kilogram råsocker	—	—	57·71	52·25	50·78	49·44

Vid förhandlingarnas början föreslog bolaget, att låsta kostnaders kalkyl under verksamhetsåret 1953/54 skulle grundas på en produktion av 216 000 ton normalråsocker, motsvarande en areal av 45 000 hektar och en hektaravkastning av 307 deciton betor eller 4 812 kilogram råsocker per hektar, och att därvid skulle användas en s. k. fast multipel. Som skäl för den låga beräkningen framhöll bolaget bland annat, att arealen måste antagas minska rätt väsentligt år 1953 med hänsyn till de osedvanligt dåliga skördeförhållanden, som rätt under förra höstens kampanj. Erfarenheterna av denna skulle säkerligen få återverkningar på lantbrukarnas benägenhet att odla sockerbetor under de närmast följande åren. Bolaget hade från odlarhåll

inhämtat, att man ämnade företaga en omläggning i växtodlingsplanerna till förmån för andra mera lönande odlingar, framför allt av vårvete, vilket skulle komma att bidra till att minska sockerbetsarealerna. Dessutom befann sig hektaravkastningen i nedgång på grund av de tilltagande växtsjukdomarna (betnematoder och bladmögel).

Nämnden fann det orimligt att grunda beräkningen av multipeln på en råsockervolym av 216 000 ton och återopade därvid, bland annat, att den lägsta areal, som förekommit under de senaste 21 åren var 47 544 hektar år 1948. Även om skäl kunde finnas att förutsätta en viss minskning av arealen, fanns icke något, som tydde på att arealen i år skulle bli så låg. Vidare framhöll nämnden, att odlingen av våroljeväxter var på stark tillbakagång i Skåne, varför man icke behövde räkna med någon konkurrens om arealerna från denna odling. Nämnden kunde ej heller godkänna det statistiska material rörande hektaravkastningen, som bolaget framlagt. Valet av period för beräkning av hektarskördens trendmässiga utveckling var nämligen av mycket stor betydelse för resultaten. Om man t. ex. började serien med 1931 och slutade med 1951 (i stället för 1932 och 1952 enligt bolaget), fick man endast en obetydlig minskning av hektaravkastningen. Genom att bolaget i seriens början hade ett år med en extremt hög avkastning och i slutet hade ett år med ett extremt lågt tal, hade man fått fram en onormalt kraftig minskning. Nämnden ansåg, att man under år 1953 kunde räkna med en areal på 52 000 hektar, en hektaravkastning av 350 deciton och en härpå grundad råsockerproduktion av 290 000 ton. Vid bedömningen av arealen utgick man bland annat från skattningar av åkerjordens användning för olika grödor under 1953. Hektarskörden hade kalkylerats med utgång från avkastningens utveckling under de senaste 30 åren. Med tanke på bland annat fjolårets svaga skörd kunde det dock anses rimligt att vid beräkning av multipeln utgå från en produktion av 270 000 ton råsocker. Därest bolaget ansåg, att det var förknippat med risker att utgå från en produktion av denna storlek med en fast multipel — d. v. s. en multipel för de icke statsgaranterade kostnaderna, som var oberoende av den faktiska kvantiteten tillverkat råsocker — förordade nämnden en övergång till en rörlig multipel liksom under åren 1948 och 1949.

Sedan bolaget förklarat sig icke kunna godkänna en fast multipel på basis av en sockerkvantitet av 270 000 ton, tillställdes bolaget ett förslag till en rörlig multipel, beräknad med utgångspunkt från nämnda kvantitet. Vid beräkningen av denna multipel utgick nämnden vidare ifrån att viss del av beloppet per kilogram råsocker skulle vara fixerad, medan återstående delen skulle vara rörlig på sådant sätt, att den skulle vara proportionell mot det belopp, som nu kan beräknas per kilogram råsocker, när sockermängden tillåtes variera. Den fixerade delen föreslogs till $\frac{4}{10}$ av multipeln vid 270 000 ton råsocker samt den rörliga delen till $\frac{6}{10}$ av kvoten mellan de totala icke statsreglerade kostnaderna och den faktiska kvantiteten råsocker. Förslaget i denna del baserades på den uppskattade proportionen mellan fasta och rörliga kostnader i bolagets verksamhet.

Bolaget meddelade härefter, att det icke var villigt att acceptera förslaget om ett avtal grundat på 270 000 ton råsocker vare sig med fast eller rörlig multipel. I detta sammanhang anförde bolaget, att det för innevarande regleringsår måste räkna med en ganska stor förlust till följd av det dåliga skördeutfallet och att det var rimligt, att bolaget fick en chans att under det kommande året taga igen en del av vad som förlorats. Bolaget fasthöll med hänsyn härtill vid att man skulle utgå från en produktion av 216 000 ton råsocker. Emellertid förklarade sig bolaget vara villigt att gå med på en rörlig multipel med en råsockerproduktion av sist angivna storlek som ut-

gångspunkt. Den fixerade delen av multipeln skulle emellertid utgöra 6/10 och den rörliga delen 4/10. För att ytterligare motivera sitt fasthållande vid den exceptionellt låga råsockerproduktionen av 216 000 ton framlade bolaget en tablå över åkerarealens beräknade användning i Skåne 1953, vilken uppgjorts på grundval av rapporter, införskaffade från betinspektörerna. Av denna framgick, att man räknade med en ökning av arealerna från föregående år för brödsäd, potatis och oljeväxter, vilket antogs komma att medföra en minskning av de för betodling tillgängliga arealerna.

Häremot genmälde nämnden att, därest dess förra året framlagda förslag till avtal med rörlig multipel godtagits, bolagets förlust skulle ha blivit betydligt mindre. Vidare anfördes att nämnden snarare väntade en minskning än en ökning av potatisodlingen, enär man sannolikt fick räkna med en sänkning av priset på potatis. Även för odlingen av oljeväxter hade man inom nämnden räknat med en avsevärd nedgång i samband med pris-sänkningar. För att i dåvarande läge av förhandlingarna undvika en brytning framlade emellertid nämnden ett nytt förslag, som utgick från en råsockerproduktion av 250 000 ton och rörlig multipel. Den fixerade delen av beloppet per kilogram råsocker skulle utgöra 4/10 och den rörliga delen 6/10. Nämnden förklarade samtidigt, att detta var dess sista bud beträffande råsockerkvantiteten, såvida bolaget icke var villigt att acceptera full rörlighet — d. v. s. statsgaranti för samtliga kostnader men utan chans till vinster — något som även tidigare diskuterats. Enligt nämndens bestämda mening innefattade detta bud övervägande vinstchanser för bolaget. Nämndens villighet att lämna detsamma fick ses mot bakgrunden av det svaga ekonomiska resultatet för bolaget under innevarande år.

Bolagets representanter meddelade, att de icke kunde acceptera nämndens förslag utan ville å sin sida föreslå en råsockerproduktion av 230 000 ton som utgångspunkt för beräkning av en rörlig multipel, i vilken den fixerade delen skulle utgöra 6/10 och den rörliga 4/10.

Vid slutförhandlingarna nåddes enighet om att multipeln skulle beräknas på basis av en råsockerkvantitet om 250 000 ton, vilket är 40 000 ton mindre än föregående år. Hälften av multipeln skulle vara fix och hälften rörlig.

Beträffande förhandlingarna i övrigt om den låsta kostnadsposten anför jordbruksnämnden, att kapitalräntan skall upptagas till oförändrat belopp samt att i kalkylen skall upptagas meravskrivningar, beräknade på 80 procent av fulla återanskaffningsvärdena för maskiner och inventarier. I enlighet med yrkande av bolaget skall kostnadsposten bränsle hänföras till de icke statsgaranterade kostnaderna. Nämnda post ävensom posten emballage skall dessutom indexregleras. Vidare skall kostnaderna för srapstillverkningen låsas enligt ett särskilt tillägg till statsavtalet. Nämnden har även accepterat ett förslag av bolaget om ändrade regler beträffande beräkningen av kostnaderna dels för tjänstemännens och arbetarnas pensioner, dels för betfro och betfrakter.

Den slutliga beräkningen av multipeln framgår av å sid. 16 återgivna, av nämnden uppgjorda kalkyl. Nämnden framhåller emellertid, att de vid förhandlingarna överenskomna multipelbeloppen kan komma att justeras under loppet av avtalsåret, enär posterna emballage och bränsle såsom nyss nämnts skall indexregleras.

Låsta kostnaders kalkyl för 1953/54 enligt överenskommelse i mars 1953

Kostnadsslag	Enligt grundkalkylens priser december 1952 (1 000-tal kronor; 250 000 ton råsocker)
Underhåll	8 550
Avskrivningar	6 889
Meravskrivningar på återanskaffningsvärdet	11 115
Skatter	4 400
Omkostnader (fri disposition)	300
Personalkostnader (avlöningar m. m.)	32 835
Vågpersonalavlöningar	989
Pensioner	5 651
Försäkringar	734
Betfrö	4 629
Kalksten	1 831
Kalkstensfrakter	365
Förbrukningsmaterial för drift	1 610
Betfrakter	5 464
Råsockerfrakter	3 307
Omkostnader	3 028
Emballage	11 055
Raffinadfrakter	3 803
Kapitalränta	4 100
<i>Förslag till läsning:</i>	
Bränsle	13 636
	Summa 124 291
Belopp i öre per kilogram råsocker	49.72

Jordbruksnämnden erinrar om att man vid beräkningen av multipelbeloppet utgått ifrån att viss del av beloppet per kilogram råsocker skall vara fixerad, medan återstående delen skall göras rörlig på sådant sätt, att den blir proportionell mot det belopp, som nu kan beräknas per kilogram råsocker, när råsockermängden tillåtes variera. Till belysande av beräkningssättet anför nämnden följande.

Den fixerade delen av beloppet ingår med $\frac{5}{10}$ av det enligt det föregående beräknade öretalet vid 250 000 ton råsocker. Den rörliga delen har beräknats som $\frac{5}{10}$ av kvoten mellan de icke statsgaranterade kostnaderna och kvantiteten råsocker. Beräkningssättet framgår närmare av följande formel (beteckningar: t = totala icke statsgaranterade kostnader i tusental kronor; r = kvantitet tillverkat råsocker i miljoner kilogram; a = beräknad kostnadsändring i tusental kronor per 1 miljon kilogram tillverkat råsocker; m_r = multipel vid råsockermängden r ; m_{250} = multipel vid 250 miljoner kilogram råsocker; m_r^+ = multipel enligt det föreslagna beräkningssättet).

$$m_r^+ = 0.5 m_{250} + 0.5 m_r$$

där m_r beräknas ur relationen

$$10 m_r = \frac{t_r}{r} = \frac{t_{250}}{r} + \frac{a(r - 250)}{r}$$

och konstanterna t_{250} , m_{250} och a ha följande värden

t_{250}	124 291
m_{250}	49.72
a	171.6

Vid formelns tillämpning skall faktiskt utvunnen råsockerkvantitet avrundas uppåt till närmast hela miljontal kilogram. Multipeln skall icke understiga det belopp, som enligt samma formel beräknas för 310 miljoner kilogram råsocker. Följande tabell visar multipelns storlek vid vissa angivna kvantiteter råsocker.

Utvunnen råsocker- kvantitet milj. kg (r)	Belopp i ören per kg råsocker (m_r^+)
230	51.13
240	50.40
250	49.72
260	49.09
270	48.51
280	47.97
290	47.47
300	47.01
310 och däröver	46.57

Av jordbruksnämndens redogörelse framgår slutligen, att bolaget vid förhandlingarnas början framställde yrkande om en retroaktivt verkande nedskrivning från statsavtalets början av sockerlagrets bokförda värde samt ändrade regler för sockerlagrets värdering. Nämnden upplyser, att vid slutförhandlingarna enighet uppnåddes om att fastställa den sammanlagda nedskrivningen av sockerlagrets värde till 25 000 000 kronor att tillgodoföras bolaget under loppet av 10 år. Härom anför nämnden i huvudsak följande.

Enligt kontraktet för 1952/53 4 § 3 mom. värdesättes lagren av råsocker och raffinad till nettoförsäljningspris enligt vissa regler. Genom utformningen av reglerna har lagren sedan statsavtalets tillkomst undergått en oavbruten uppskrivning. Enligt en av bolaget företagen utredning förelåg vid utgången av räkenskapsåret 1951/52 en sammanlagd uppskrivning av 85 668 000 kronor. Med hänsyn till storleksordningen av detta belopp ansåg sig bolaget icke kunna vidare godkänna den princip för sockerlagrets värdering, som nu finnes i statsavtalet. Bolaget önskade därför en omarbetning av dessa regler i enlighet med de riktlinjer, som angivits i statens priskontrollnämnds

meddelande nr 1251 den 31 mars 1950 angående grunder för lönsamhetsberäkningar i prisärenden. Bolaget begärde vidare, att retroaktivt återfå de uppskrivna beloppen under loppet av en 10-årsperiod, alternativt en 5-årsperiod.

Enligt jordbruksnämnden är de nu gällande reglerna för sockerlagrens värdering otillfredsställande, sedan världsmarknadspriset på socker nedgått under den inhemska prisnivån. Nämnden ansåg det emellertid ej vara riktigt att genomföra en retroaktiv justering av den enligt årliga avtal verkställda uppskrivningen utan vill i stället föreslå en successiv nedskrivning till en genomsnittlig världsmarknadsprisnivå. Det härför erforderliga beloppet beräknades av nämnden till 20 miljoner kronor. Nämnden föreslog att sockerlagrets värde regelbundet skulle sänkas med en tiondedel av detta belopp, varefter en omräkning av sockerlagrens värde skulle företagas, så att man kom i nivå med världsmarknadspriset. En överenskommelse härom skulle vara förenad med en principförklaring, att sockerlagren framdeles skulle värderas till ett genomsnittligt världsmarknadspris. Detta förslag innebar, att nedskrivningsbeloppet efter tioårsperiodens utgång skulle komma att ökas eller minskas, beroende på den internationella prisutvecklingen på socker. Alternativt föreslog nämnden en sänkning av sockerlagrens värde med ett fast belopp av 20 miljoner kronor att tillgodoföras bolaget under loppet av 10 år.

Bolaget accepterade under förhandlingarnas gång nämndens andra alternativ men yrkade på att den fasta nedskrivningen skulle fastställas till 32 922 000 kronor. Skiljaktigheten berodde på en olika bedömning av det genomsnittliga världsmarknadspriset. — Vid slutförhandlingarna enades man om — i samband med en avvägning mot andra yrkanden och önskemål — att fastställa den sammanlagda nedskrivningen av sockerlagrens värde till 25 miljoner kronor.

Enligt vad nämnden upplyser medför ett bifall till vad sålunda avhandlats, att produktionskostnaderna för socker höjs från 94 till 99 öre per kilogram.

I anslutning till de förda förhandlingarna har jordbruksnämnden utarbetat följande förslag till överenskommelse rörande villkoren för sockertillverkningen m. m. under regleringsåret 1 maj 1953—30 april 1954.

»a) Det för tiden 1 maj 1952—30 april 1953 gällande kontraktet mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. förnyas att gälla för tiden 1 maj 1953—30 april 1954, därvid i det nya kontraktet skola gälla följande under b)—j) angivna ändrade bestämmelser.

b) Vad i det äldre kontraktet sägs om tiden 1 maj 1952—30 april 1953 skall i stället gälla tiden 1 maj 1953—30 april 1954, liksom vad i det äldre kontraktet sägs rörande förhållandena den 30 april 1953 i stället skall avse den 30 april 1954.»

c) § 2 första stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1953 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlares centralförening vid förhandlingar direkt eller inför statens jordbruksnämnd överenskomna grunder. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 7 kronor 35 öre. Härav äro 30 öre att anse såsom ett för året i anledning av det dåliga skörderesultatet år 1952 utgående stimulansbelopp, som

skall inräknas i jordbrukskalkylen. Dessutom skall till odlare, som år 1953 tecknar — — — allenast 5 kronor.»

d) § 2 fjärde stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Vid teckning — — — grunder, som härom tillämpats år 1952.»

e) 4 § 1 mom. första stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Statens garanti för täckning av bolagets kostnader vid sockerframställningen omfattar icke — — — emballage, försäkringar och bränsle samt ej heller — — — mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig visst belopp för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Vid beräkning av detta belopp skall den under räkenskapsåret tillverkade kvantiteten råsocker avrundas uppåt till närmast hela miljontal kilogram. Om råsockerkvantiteten uppgår till 250 miljoner kilogram skall ifrågavarande belopp utgöra 49,72 öre. Om råsockertillverkningen blir mindre eller större än 250 miljoner kilogram skall av nyssnämnda belopp hälften bli bestående, under det att återstående beloppet göres rörligt och beräknas som hälften av kvoten mellan de kostnader, vilka enligt ovan icke omfattas av statsgarantien (i fortsättningen benämnda de låsta kostnaderna), och den tillverkade kvantiteten råsocker, därvid sagda kostnader, som vid 250 miljoner kilogram beräknas utgöra 124 291 000 kronor skola minskas respektive ökas med 171 600 kronor för varje miljontal kilogram, varmed den avrundade råsockerkvantiteten understiger respektive överstiger 250 miljoner kilogram. Det sammanlagda beloppet skall dock icke understiga 46,57 öre per kilogram råsocker. Ifrågavarande belopp per kilogram råsocker skola emellertid i nedan angiven utsträckning indexregleras. Två däri ingående poster — emballage och bränsle — skola nämligen vid slutet av avtalsåret justeras med hänsyn till då inträffade ändringar i prisutvecklingen i förhållande till det genomsnittliga prisläget i december 1952. Justeringen skall ske med tillämpning av vissa av bolaget uppgjorda och av jordbruksnämnden granskade prisindex.»

f) Efter 4 § 1 mom. första stycket införes ett nytt stycke angående reglerna för låsning av kostnaderna för sirapstillverkningen med följande lydelse: »Statens garanti för täckning av bolagets kostnader vid sirapsframställningen omfattar icke kostnadsposterna avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, personalkostnader (avlöningar), försäkringar, bränsle, emballage, förbrukningsmaterial, underhållsmaterial, frakter för råsocker och sirap, omkostnader och särskild ersättning till bolaget, utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader, mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 23,01 öre per kilogram tillverkad sirap. Sagda öretal blir bestående oavsett produktionens storlek. Beloppet 23,01 öre skall emellertid i nedan angivna utsträckning indexregleras. Posterna bränsle och emballage skola nämligen vid slutet av avtalsåret justeras med hänsyn till då inträffade ändringar i prisutvecklingen i förhållande till det genomsnittliga prisläget i december 1952. Justeringen skall ske med tillämpning av vissa av bolaget uppgjorda och av jordbruksnämnden granskade prisindex.»

g) 4 § 1 mom. andra stycket i 1952 års avtal — i nya avtalet tredje stycket — erhåller följande ändrade lydelse: »Samtliga i närmast föregående två stycken omnämnda — — — bokföras å i detta moments båda första stycken avsedda konton — — — respektive konton.»

h) 4 § 3 mom. första stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall såsom intäkt, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningskyldigt, räkna ett belopp, som

motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad värderat enligt följande grunder: Kvantitet över normallagret värdesättes till det för året enligt bokslutet framräknade självkostnadspriset. För brist i normallagret avsättes till en s. k. rekonstruktionsfond för sockerlagret ett belopp, som till sin storlek är lika med bristkvantiteten multiplicerad med självkostnadspriset för året efter avdrag av normallagerpriset. Normallagret utgör 103 500 000 kilogram för råsocker och 51 200 000 kilogram för raffinad. Normallagerpriset utgör 55,69 öre per kilogram råsocker respektive 78,38 öre per kilogram raffinad. Å andra sidan skall såsom kostnader räknas *dels* värdet av lagret vid räkenskapsårets ingång med avdrag för värdet av då förefintlig rekonstruktionsfond, *dels* 2 500 000 kronor, utgörande en tiondedel av en år 1953 överenskommen nedskrivning med 25 000 000 kronor av sockerlagrets värde. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 mom. här ovan tillkommande vinsten få framkomma.»

i) 4 § 1 mom. sjunde stycket erhåller följande ändrade lydelse: »Under statsgarantien — — — utförda betlastningsanordningarna, dels för bidrag till vissa odlare för arbetssvårigheter på grund av stenförekomst i enlighet med vad som gällt under år 1952.»

j) 4 § 2 mom. utgår.

k) Punkterna 1—3 i Allmänna uttalanden från 1952 års förhandlingar kvarstå även i år. Däremot utgår förra årets punkt 4.

Nämnden hemställer, att det nya avtalsförslaget mellan staten och bolaget måtte underställas riksdagen för godkännande ävensom att av riksdagen måtte utverkas förlängning av nu gällande införselmonopol av socker, dock längst till den 31 januari 1955.

Departementschefen.

Statsmakterna har under en följd av år reglerat sockernäringsen i landet genom avtal med såväl sockerindustrien som betodlarna. Huvudprincipen för regleringen har varit, att staten enligt vissa bestämmelser tillförsäkrat Svenska sockerfabriksaktiebolaget ensamrätt till import av socker mot att bolaget åtagit sig att inbjuda till teckning av kontrakt om sockerbetsodling i enlighet med av staten godkända grunder. Därjämte har staten sedan ett antal år tillbaka garanterat bolaget täckning av vissa med sockertillverkningen förenade kostnader mot att bolaget varit redovisningskyldigt för sina inkomster av sockertillverkningen.

Samma principer synes i huvudsak böra gälla även för nästa tillverkningsår. Ett avtal mellan staten och bolaget rörande sockerproduktionen bör alltså även i år genomföras.

Vid förhandlingar mellan statens jordbruksnämnd och styrelsen för Sveriges betodlares centralförening har nämnden framlagt förslag rörande villkoren för sockerbetsodlingen under år 1953. Detta har sedermera godkänts av föreningen vid föreningsstämma den 1 april 1953.

De sålunda utarbetade villkoren för 1953 års odling överensstämmer i huvudsak med vad som gällde för odlingen föregående år. Sålunda skall grund-

priset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt även för år 1953 utgöra 7 kronor 35 öre, av vilket belopp 30 öre skall avses såsom ett för året utgående stimulanstillägg i anledning av det dåliga skörderesultatet år 1952. Sistnämnda belopp har förutsatts skola inräknas i jordbrukskalkylen. Föreningsstämman har dock, såsom förut nämnts, uttalat att betodlarna för sin del anser, att intet stimulanstillägg ingår i betpriset. Beträffande utjämningen av fraktkostnaderna vid järnvägstransport skall gälla samma regler som för innevarande år. Likaså skall även i år till odlare, som tecknar kontrakt för leverans till Mörbylånga, Roma eller Linköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som icke överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med endast 5 kronor. I den mån i övrigt intet särskilt nämnts i förslaget till odlingsvillkor skall gälla vad som tillämpades förra året.

De angivna villkoren för sockerbetsodlingen under år 1953 torde böra godtagas.

Jag torde härefter till behandling få upptaga frågan om nytt avtal mellan staten och bolaget. Liksom under tidigare år har förslag till dylikt avtal upprättats av nämnden efter överläggningar med bolaget. Enighet har emellertid denna gång kunnat nås först efter mera ingående förhandlingar. Orsaken härtill torde främst ha varit det av bolaget vid förhandlingarnas början framställda yrkandet, att kalkylen över de kostnader för bolagets verksamhet, vilka icke är föremål för statlig garanti, under det kommande verksamhetsåret skulle grundas på en produktion av 216 000 ton normalråsocker i stället för den för år 1952 överenskomna kvantiteten om 290 000 ton. Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen enades man slutligen om en kvantitet av 250 000 ton. Enligt min mening torde överenskommelsen i denna del böra godkännas. I övrigt stämmer överenskommelsen i stora drag överens med det nu löpande avtalet. Beträffande de viktigaste avvikelserna må följande framhållas.

Enligt det gällande avtalet mellan staten och bolaget omfattar den av staten lämnade garantien för vissa av bolagets kostnader ej posterna underhåll, avskrivningar, skatter, omkostnader (varav visst mindre belopp till bolagsstyrelsens fria disposition), avlöningar och pensioner, försäkringar, betfrö, kalksten, förbrukningsartiklar, frakter för kalksten, betor, råsocker och raffinad, emballage, vilken post dock är indexreglerad, samt förräntning av bolagets eget kapital (vinst). För att täcka dessa kostnader — s. k. låsta kostnader — får bolaget i stället räkna sig tillgodo ett belopp av 40,45 öre per kilogram råsocker. Detta belopp utgör den s. k. multipeln för år 1952/53. Den i år träffade överenskommelsen innebär vissa ändringar i dessa bestämmelser. Sålunda avses, att posten bränsle skall ingå bland de låsta kostnaderna samt att kostnaderna för sirapstillverkningen skall läsas enligt ett särskilt tillägg till avtalet. Posten bränsle skall i likhet med posten emballage indexregleras. Vidare skall meravskrivningarna på maskiner och inventarier beräknas på värden, som ligger något närmare de fulla återanskaffningsvär-

dena än för närvarande. Slutligen har i fråga om de låsta kostnaderna överenskommits om ändrade regler för beräkningen av kostnaderna för tjänstemännens och arbetarnas pensioner samt för betfrö och betfrakter. Med utgångspunkt från dessa ändrade bestämmelser har multipeln på basis av den förut nämnda kvantiteten om 250 000 ton beräknats till 49,72 öre. Emellertid skall enligt överenskommelsen endast hälften av denna multipel, vilken kan komma att justeras under loppet av avtalsåret på grund av att posterna bränsle och emballage skall indexregleras, vara fixerad. Återstoden av multipeln skall vara rörlig på så sätt, att den skall göras proportionell mot det kostnadsbelopp, som kan beräknas per kilogram råsocker, när råsockermängden tillåtes variera. Multipeln kommer sålunda enligt överenskommelsen att variera alltefter den utvunna mängden råsocker. Den skall dock icke understiga det belopp, som enligt beräkningsgrunderna motsvarar en råsockerkvantitet av 310 000 ton.

Mot de av nämnden föreslagna avtalsändringarna synes icke vara något att erinra. Då jag även kan ansluta mig till de överenskomna nya grunderna för värdesättningen å lager av råsocker och raffinad anser jag mig kunna godtaga det av nämnden upprättade förslaget till avtal. Detta har även godkänts av bolaget. Förslaget innehåller vidare vissa allmänna uttalanden från förhandlingarna (*bilaga 1*). Beträffande de närmare detaljerna i detta torde jag få hänvisa till avtalstexten.

Avtalet torde lämpligen böra i huvudsak gälla under tiden den 1 maj 1953—den 30 april 1954. Såsom framgår av avtalets innehåll kommer emellertid vissa av bestämmelserna att få giltighet även efter sistnämnda tidpunkt.

Grunderna för avtalet bör underställas riksdagen. Med hänsyn till rådande ovissa förhållanden kan den situationen möjligen inträffa, att under avtalstiden vissa ändringar i de avtalade bestämmelserna blir nödvändiga. Jag förutsätter, att den omständigheten, att avtalsgrunderna prövats av riksdagen, ej skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, därest så påkallas av väsentligt ändrade förhållanden, med berörda parter överenskomma om av dylika omständigheter motiverade jämkningar i kontraktet ävensom eljest företaga de mindre jämkningar, som kan finnas erforderliga.

Vidare förutsättes, att riksdagen fattar beslut om att för tiden från den 31 januari 1954, då nu gällande importmonopol utgår, till och med viss framtida tidpunkt rätt att till riket införa socker icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Erforderliga närmare föreskrifter torde få utfärdas av Kungl. Maj:t. Det bör givetvis iakttagas, att importrätten lämnas fri beträffande de i 1 § andra och tredje styckena av kontraktet avsedda fallen. Ehuru avtalet med bolaget är avsett att utgå den 30 april 1954, bör Kungl. Maj:t med hänsyn till en eventuell avveckling av det nuvarande systemet ha möjlighet att utsträcka giltighetstiden för införselmonopolet intill ingången av februari månad 1955.

Den av Sveriges betodlares centralförening gjorda framställningen om medel till att uppföra en lastningsanordning för betor vid Söndrums järn-

vägsstation torde med hänsyn till vad som upplysts av remissmyndigheterna böra lämnas utan bifall.

Under återopandande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1954 till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 31 januari 1955, rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt; samt

3) medgiva, att avtal må träffas mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förut anförde.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Sjöberg.

Förslag

till

Kontrakt mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. under tiden 1 maj 1953—30 april 1954.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 9 § omnämnda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omnämnda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utän hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av sålunda importerat socker sker med anlitan- de av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro för- enade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 4 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande in- komsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående soc- kerbetsodling under år 1953 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodlars centralförening vid förhandlingar direkt eller inför statens jord- bruksnämnd överenskomna grunder. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 7 kronor 35 öre. Härav äro 30 öre att anse såsom ett för året i anledning av det dåliga skörderesultatet år 1952 utgående stimulansbelopp, som skall inräknas i jordbrukskalkylen. Dess- utom skall till odlare, som år 1953 tecknar kontrakt för leverans till Mör- bylånga, Roma eller Linköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som

ej överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

I betodlingskontrakten skall intagas erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställen av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bli bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset eller bestämts vid årets förhandlingar.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningsersättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som här om tillämpats år 1952.

Beträffande odling och leverans av i Västergötland odlade betor skola gälla härom särskilt bestämda villkor.

3 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid sockertillverkningen erhålla biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som fastställas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av statens jordbruksnämnd.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan därom hos statens jordbruksnämnd.

4 §.

För avtalstiden 1 maj 1953—30 april 1954 är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt följande grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader vid sockerframställningen omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, kalksten, betfrö, frakter för kalksten, betor, råsocker och raffinad, emballage, försäkringar och bränsle samt ej heller förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig visst belopp för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Vid beräkning av detta belopp skall den under räkenskapsåret tillverkade kvantiteten råsocker avrundas uppåt till närmast hela miljontal kilogram. Om råsockerkvantiteten uppgår till 250 miljoner kilogram skall ifrågavarande belopp utgöra 49,72 öre. Om råsockertillverkningen blir mindre eller större än 250 miljoner kilogram skall av nyssnämnda belopp hälften bli bestående, under det att återstående beloppet göres rörligt och beräknas som hälften av kvoten mellan de kostnader, vilka enligt ovan icke omfattas av statsgarantien

(i fortsättningen benämnda de låsta kostnaderna), och den tillverkade kvantiteten råsocker, därvid sagda kostnader, som vid 250 miljoner kilogram beräknas utgöra 124 291 000 kronor skola minskas respektive ökas med 171 600 kronor för varje miljontal kilogram, varmed den avrundade råsockerkvantiteten understiger respektive överstiger 250 miljoner kilogram. Det sammanlagda beloppet skall dock icke understiga 46,57 öre per kilogram råsocker. Ifrågavarande belopp per kilogram råsocker skola emellertid i nedan angiven utsträckning indexregleras. Två däri ingående poster — emballage och bränsle — skola nämligen vid slutet av avtalsåret justeras med hänsyn till då inträffade ändringar i prisutvecklingen i förhållande till det genomsnittliga prisläget i december 1952. Justeringen skall ske med tillämpning av vissa av bolaget uppgjorda och av jordbruksnämnden granskade prisindex.

Statens garanti för täckning av bolagets kostnader vid sirapsframställningen omfattar icke kostnadsposterna avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, personalkostnader (avlöningar), försäkringar, bränsle, emballage, förbrukningsmaterial, underhållsmaterial, frakter för råsocker och sirap, omkostnader och särskild ersättning till bolaget, utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader, mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig ett belopp av 23,01 öre per kilogram tillverkad sirap. Sagda öretal blir bestående oavsett produktionens storlek. Beloppet 23,01 öre skall emellertid i nedan angivna utsträckning indexregleras. Posterna bränsle och emballage skola nämligen vid slutet av avtalsåret justeras med hänsyn till då inträffade ändringar i prisutvecklingen i förhållande till det genomsnittliga prisläget i december 1952. Justeringen skall ske med tillämpning av vissa av bolaget uppgjorda och av jordbruksnämnden granskade prisindex.

Samtliga i närmast föregående två stycken omförmälda poster skola omfatta enahanda utgifter, som tidigare regelmässigt plägat hänföras till respektive kostnadspost, och äger bolaget alltså icke å konton, som falla under statsgarantien, överflytta vad som av bolaget tidigare plägat bokföras å i detta moments båda första stycken avsedda konton eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av nu nämnt slag. Under avskrivningar skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillsättning, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tidigare avförts före bokslutet å respektive konton.

Skulle före kontraktstidens utgång den 30 april 1954 sådana förändringar beträffande en eller flera av i detta moment avsedda kostnadsposter inträda i pris- eller lönehänseende, som i fråga om höjning ej kunnat av bolaget rimligen undvikas och vilka sammanlagt medföra väsentlig stegring eller nedgång i summan av sagda kostnadsposter, skall efter påfordran av någondera parten förhandlingar mellan dem upptagas i syfte att åstadkomma härav föranledd skälig jämkning av förenämnda belopp per kilogram råsocker.

I den mån sockertillverkningen så bedrives, att råsocker av sedvanlig typ ej erhålles såsom mellanprodukt, utan framställningen inriktas på annan vara av ena eller andra slaget, skall liksom hittills erforderlig omräkning verkställas för fastställandet av den mängd råsocker, som skulle ha framkommit vid tillverkning enligt tidigare sedvanlig framställningsmetod.

Har den för bolagets raffinadtillverkning under avtalstiden använda myckenheten svenskt råsocker överstigit respektive understigit bolagets tillverkning av råsocker under samma tid, skall bolaget för överskottet, respektive underskottet gottskrivas, respektive påföras den del av den enligt första stycket bestämda multipeln för låsta posten, som enligt av statens jord-

bruksnämnd granskad och godkänd redovisning belöper å raffineringskostnader.

I den mån under avtalstiden särskilda kostnader uppkomma på grund av beredskapslagring av socker och eventuell kvalitetsförsämring därvid, få dessa kostnader läggas utanför de i förevarande moment avsedda posterna och alltså omfattas av statsgarantien.

Under statsgarantien få inläggas av bolaget bestridda kostnader *dels* för täckande av vad genom arbetsmarknadsstyrelsen under avtalsåret utgivits i bidrag till kockahushåll och resekostnader för arbetskraft till betfälten och till vissa daghem, *dels* för täckande av hälften av de till betleveranserna hänfödda anläggningskostnaderna för de 1952 vederbörligen beslutade av statens järnvägar utförda betlastningsanordningarna, *dels* för bidrag till vissa odlare för arbetssvårigheter på grund av stenförekomst i enlighet med vad som gällt under år 1952.

2 *mom.* Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall såsom intäkt, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad värderat enligt följande grunder: Kvantitet över normallagret värdesättes till det för året enligt bokslutet framräknade självkostnadspriset. För brist i normallagret avsättes till en s. k. rekonstruktionsfond för sockerlagret ett belopp, som till sin storlek är lika med bristkvantiteten multiplicerad med självkostnadspriset för året efter avdrag av normallagerpriset. Normallagret utgör 103 500 000 kilogram för råsocker och 51 200 000 kilogram för raffinad. Normallagerpriset utgör 55,89 öre per kilogram råsocker respektive 78,38 öre per kilogram raffinad. Å andra sidan skall såsom kostnader räknas *dels* värdet av lagret vid räkenskapsårets ingång med avdrag för värdet av då förefintlig rekonstruktionsfond, *dels* 2 500 000 kronor, utgörande en tiondedel av en år 1953 överenskommen nedskrivning med 25 000 000 kronor av sockerlagrets värde. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 *mom.* här ovan tillkommande vinsten få framkomma.

Vid kontraktstidens utgång förefintligt lager av melass upptages i mellanhavandet mellan staten och bolaget till det för kontraktstiden av Kungl. Maj:tt fastställda försäljningspriset å melass. Staten garanterar bolaget att till sagda pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktstidens utgång överstiger ett till 2 500 ton beräknat normallager, därvid förutsättes, att avsättningen av sagda överskottslager genom statens försorg så ordnas, att den ej intränger på bolagets regelmässiga avsättning å den svenska marknaden. Därefter efter särskilt medgivande bolaget upptager tillverkning av socker ur melass samt importerar melass, skall rörande dylik sidorörelse och härav berörda produkter i stället gälla vad härom särskilt bestämmes.

3 *mom.* I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrs substans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som betodlarna sålunda icke äro kontraktsenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de sockerrörelsens biprodukter, som redovisas i sockerrörelsen.

4 *mom.* Under statens garanti må inräknas *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, *dels* ock å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapi-

talbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, vilket räntebelopp ej ingår bland de i 1 mom. ovan avsedda kostnaderna.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerrörelsens förmån som till dess belastning.

5 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omständighet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagens ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efterättande av driftens planmässighet och företagens rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet över huvud taget.

6 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

7 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunderna äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

5 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatsar som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leverandagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

6 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av statens jordbruksnämnd.

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderliga för tillsynens utövande.

7 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 4 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs.

8 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

9 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 maj 1953 till och med den 30 april 1954 eller, i den mån det av avfattningen av vissa bestämmelser uttryckligen framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag.

Allmänna uttalanden från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å s. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden (se ock sista stycket å s. 40 i prop. nr 243/1946).

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsättes, att mellan Kungl. Maj:t och bolaget här om ingånget avtal och därvid gjort förhandlingsuttalande fortfarande skola gälla.

3. Det förutsättes, att import enligt 1 § första stycket ej sker annat än efter medgivande av statens jordbruksnämnd.